

УДК 37.064.2-051:811.161.2'271

ПАТЕН Ірина – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, 82100, Україна (irynapaten79@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6398-9600>

ІВАНОЧКО Ганна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри зарубіжної літератури та полоністики, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, 82100, Україна (ivanoczko_ania@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2323-3646>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.66.9>

Бібліографічний опис статті: Патен, І., Іваночко, А. (2026). Педагогічне мовлення вчителя-філолога як психолінгвістичний і лінгвопрагматичний феномен: комунікативно-риторичні стратегії профілактики та подолання педагогічного конфлікту. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 66, 85–92, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.66.9>

ПЕДАГОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА ЯК ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ І ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ ФЕНОМЕН: КОМУНІКАТИВНО-РИТОРИЧНІ СТРАТЕГІЇ ПРОФІЛАКТИКИ ТА ПОДОЛАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО КОНФЛІКТУ

Анотація. У статті розглянуто педагогічне мовлення вчителя-філолога як психолінгвістичний і лінгвопрагматичний феномен сучасного освітнього дискурсу. Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі ефективної педагогічної комунікації у формуванні продуктивної взаємодії між учителем і здобувачами освіти, а також потребою осмислення комунікативно-риторичного потенціалу професійного мовлення педагога в профілактиці та подоланні педагогічних конфліктів.

Метою статті є аналіз педагогічного мовлення вчителя-філолога як психолінгвістичного і лінгвопрагматичного явища та визначення його комунікативно-риторичного потенціалу в контексті педагогічної взаємодії. Для досягнення мети схарактеризовано педагогічне мовлення як психолінгвістичне і психоакустичне явище, проаналізовано лінгвопрагматичні й риторичні параметри педагогічного висловлення в навчальному дискурсі, визначено роль мовленнєвих стратегій і тактик у попередженні та подоланні педагогічних конфліктів, а також окреслено комунікативно-риторичний потенціал професійного мовлення вчителя-філолога.

У дослідженні доведено, що педагогічне мовлення є важливим інструментом організації освітньої комунікації, який забезпечує передавання знань, формування когнітивних і ціннісних орієнтацій учнів та регулювання міжособистісної взаємодії в навчальному процесі. Визначено, що ефективність педагогічної взаємодії значною мірою залежить від рівня мовленнєвої культури та риторичної компетентності вчителя, які виявляються у здатності будувати логічно структуровані, комунікативно доцільні та переконливі висловлення, організовувати діалог із учнями та використовувати мовленнєві засоби впливу. Особливу увагу приділено ролі мовленнєвих стратегій і тактик у гармонізації освітнього спілкування та зниженні конфліктності педагогічної взаємодії.

© ПАТЕН Ірина, ІВАНОЧКО Ганна, 2026

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)

Обґрунтовано, що комунікативно-риторичний потенціал професійного мовлення вчителя-філолога виступає важливим чинником ефективної педагогічної взаємодії, сприяє конструктивній організації освітнього дискурсу, формуванню позитивного психологічного клімату в навчальному середовищі та попередженню педагогічних конфліктів.

Ключові слова: педагогічне мовлення, вчитель-філолог, педагогічна комунікація, риторична компетентність, освітній дискурс, мовленнєві стратегії, педагогічний конфлікт.

PATEN Iryna – PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of Ukrainian Language, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko str., Drohobych, 82100, Ukraine (irynapaten79@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6398-9600>

IVANOCZKO Hanna – PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of World Literature and Polonistics, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko str., Drohobych, 82100, Ukraine (ivanoczko_ania@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2323-3646>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.66.9>

To cite this article: Paten, I., Ivanoczko, H. (2026). Pedagogichne movlennia vchytelia-filoloha yak psykhohichnyy i lingvoprahmatychnyy fenomen: komunikatyvno-rytorychni stratehii profilaktyky ta podolannia [Teaching speech of a philology teacher as a psycholinguistic and linguistic-pragmatic phenomenon: communicative and rhetorical strategies for preventing and overcoming pedagogical conflict]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 66, 85–92, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.66.9> [in Ukrainian].

TEACHING SPEECH OF A PHILOLOGY TEACHER AS A PSYCHOLINGUISTIC AND LINGUISTIC-PRAGMATIC PHENOMENON: COMMUNICATIVE AND RHETORICAL STRATEGIES FOR PREVENTING AND OVERCOMING PEDAGOGICAL CONFLICT

Summary. The article examines the pedagogical speech of a philology teacher as a psycholinguistic and linguopragmatic phenomenon of modern educational discourse. The relevance of the study is determined by the growing role of effective pedagogical communication in the formation of productive interaction between teachers and students, as well as the need to understand the communicative and rhetorical potential of professional speech of teachers in the prevention and overcoming of pedagogical conflicts.

The purpose of the article is to analyze the pedagogical speech of a philologist teacher as a psycholinguistic and linguopragmatic phenomenon and to determine its communicative and rhetorical potential in the context of pedagogical interaction. To achieve this goal, pedagogical speech is characterized as a psycholinguistic and psychoacoustic phenomenon, analyzes the linguistic-pragmatic and rhetorical parameters of pedagogical speech in educational discourse, determines the role of speech strategies and tactics in preventing and overcoming pedagogical conflicts, and outlines the communicative and rhetorical potential of the professional speech of a philologist teacher.

The study proves that pedagogical speech is an important tool for organizing educational communication, which ensures the transfer of knowledge, the formation of cognitive and value orientations of students, and the regulation of interpersonal interaction in the educational process. It has been determined that the effectiveness of pedagogical interaction largely depends on the level of linguistic culture and rhetorical competence of the teacher, which are manifested in the ability to construct logically structured, communicatively appropriate, and convincing statements, organize dialogue with students, and use speech means of influence. Particular attention is paid to the role of speech strategies and tactics in harmonizing educational communication and reducing the conflictual nature of pedagogical interaction.

It is substantiated that the communicative and rhetorical potential of the professional speech of a philologist teacher is an important factor in effective pedagogical interaction, contributing to the

constructive organization of educational discourse, the formation of a positive psychological climate in the learning environment, and the prevention of pedagogical conflicts.

Key words: *pedagogical speech, philologist teacher, pedagogical communication, rhetorical competence, educational discourse, speech strategies, pedagogical conflict.*

Постановка проблеми. Мовлення – складний феномен, який перебуває на перетині різних галузей наукового знання – мовознавства, педагогіки, психології, комунікативістики та психолінгвістики. Це важливий механізм формування мислення, соціальної взаємодії та пізнавальної діяльності людини. Тож проблема мовлення є фокусом уваги дослідників різних напрямів, які аналізували його структуру, функції, психічні механізми породження та роль у навчально-комунікативному процесі.

У мовознавстві мовлення розглядають як конкретну реалізацію мовної системи в процесі комунікації. Розмежування понять *мова* і *мовлення* обґрунтував Фердинанд де Соссюр, який визначав мовлення як індивідуальне використання мовної системи під час спілкування (Соссюр, 1998). Розвиток цієї ідеї простежуємо в працях представників функціональної та комунікативної лінгвістик, зокрема у Ф. Бацевича, який наголошує на діяльній характері мовлення та його залежності від ситуації спілкування (Бацевич, 2009).

Психологічні аспекти мовлення є предметом дослідження когнітивної психології, де мовлення є ключовим інструментом формування вищих психічних функцій і внутрішнього мислення людини. У межах психолінгвістики мовлення аналізують як складний психічний процес породження та сприйняття висловлень, що охоплює етапи мотивації, програмування, реалізації та контролю мовленнєвої діяльності.

У педагогічній науці мовлення – важливий компонент професійної діяльності вчителя та основний інструмент педагогічної комунікації. В. Сухомлинський, О. Савченко стверджують, що ефективність освітнього процесу значною мірою залежить від сформованості комунікативної компетентності педагога, культури його мовлення та здатності організовувати навчальну взаємодію зі здобувачами освіти. Тож мовлення є чинником формування особистості учня та створення сприятливого комунікативного середовища навчання.

Міждисциплінарний характер дослідження мовлення зумовлює необхідність комплексного аналізу цього явища з урахуванням лінгвістичних, психологічних і педагогічних підходів, що дає змогу глибше зрозуміти механізми мовленнєвої діяльності та визначити її роль у сучасному освітньому і комунікативному просторі.

Педагогічне мовлення вчителя-філолога в освітньому процесі тлумачать як різновид професійного дискурсу зі специфічною системою мовленнєвих стратегій, тактик, жанрових форм і комунікативних ролей. Особливої ваги набуває аналіз мовних механізмів гармонізації конфліктної взаємодії в освітньому середовищі, оскільки саме вербальна поведінка вчителя визначає прагматичну організацію педагогічного спілкування, моделює інтерперсональні взаємини та впливає на ефективність навчального процесу: «учні наслідують своїх учителів, тому слід дбати про зразкове, нормативне, етичне, естетичне, виразне, впливове, авторитетне мовлення» (Дружененко, 2025, с. 63). У сучасній україністиці проблема конфліктогенного й гармонізувального потенціалу педагогічного мовлення ще не була системно висвітлена в аспекті комунікативної лінгвістики та дискурсології, що й зумовлює потребу цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему професійного мовлення вчителя з різних позицій – комунікативної, культурологічної та лінгводидактичної, – досліджували Н. Волкова, Т. Калюжна, Т. Симоненко, Т. Окуневич, Н. Голуб, А. Габовда, М. Луца. Так, Н. Волкова розглядає педагогічне мовлення як основний інструмент професійної діяльності вчителя. Дослідниця аналізує структуру педагогічної комунікації, її функції та засоби реалізації в освітньому процесі й висновує, що учитель здійснює педагогічний вплив передусім через слово, тож мовлення є центральним механізмом взаємодії між учителем і учнями (Волкова, 2006). Т. Калюжна зосереджує увагу на нормативному й етичному аспектах мовлення педа-

гога. Професійне мовлення вчителя науковиця розглядає передусім як культурно-мовну й етичну категорію, що формують мовну особистість педагога (Калюжна, 2011). Т. Симоненко досліджує проблему педагогічного мовлення у лінгводидактичному аспекті. Авторка підкреслює, що майбутній учитель-словесник повинен уміти ефективно використовувати мовлення в педагогічному дискурсі. Тож професійне мовлення є результатом формування мовнокомунікативної компетентності майбутнього педагога (Симоненко, 2007).

Т. Окуневич, Н. Голуб вивчають професійне мовлення майбутнього вчителя-філолога з різних, але взаємодоповнювальних наукових позицій – лінгводидактичної, риторичної та комунікативно-педагогічної. Так, Т. Окуневич досліджує проблему формування культури мовлення майбутнього вчителя-філолога, зокрема її важливого складника – образного мовлення – як умови становлення культуромовної та національно свідомої особистості. Образність педагогічного мовлення, на думку Т. Окуневич, сприяє кращому розумінню навчального матеріалу, активізує увагу учнів та підсилює вплив слова вчителя (Окуневич, 2012). Н. Голуб стверджує, що педагогічна діяльність має виразний ораторський характер, тому майбутній учитель повинен володіти основами риторики (Голуб, 2006).

А. Габовда, М. Луца досліджували чинники, які впливають на ефективність культури мовлення педагога, визначили функції мовлення вчителя, сформулювали умови ефективності та шляхи вдосконалення професійного мовлення педагога (Габовда, Луца, 2016).

Проблему професійного мовлення в межах культури української мови та педагогічної риторики висвітлює Л. Мацько. Дослідниця наголошує, що учитель повинен володіти багатством лексичних і фразеологічних ресурсів мови, уміти добирати мовні засоби відповідно до навчальної ситуації та досягати переконливості й виразності педагогічного слова, бо мовна культура педагога є важливим чинником формування мовної особистості учнів (Мацько, Мацько, 2006).

Отож дослідники розглядають професійне мовлення вчителя як багатовимірний феномен, який поєднує лінгвістичний, риторичний, психолого-педагогічний і лінгводи-

дактичний аспекти. Ефективність педагогічної комунікації значною мірою залежить від культури мовлення вчителя, його здатності добирати мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації, забезпечувати зрозумілість, виразність і переконливість педагогічного висловлювання.

Мета статті – проаналізувати педагогічне мовлення вчителя-філолога як психолінгвістичний і лінгвопрагматичний феномен, визначити комунікативно-риторичний потенціал у профілактиці й подоланні педагогічного конфлікту в освітньому дискурсі. **Завдання:** схарактеризувати педагогічне мовлення вчителя-філолога як психолінгвістичне та психоакустичне явище; проаналізувати лінгвопрагматичні й риторичні параметри педагогічного висловлювання в навчальному дискурсі; визначити роль мовленнєвих стратегій і тактик у попередженні та подоланні педагогічного конфлікту; окреслити комунікативно-риторичний потенціал професійного мовлення вчителя-філолога як чинник ефективної педагогічної взаємодії.

Виклад матеріалу. Педагогічне мовлення вчителя-філолога – центральний компонент освітньої комунікації, фундамент його педагогічної майстерності, позаяк саме вербальними засобами вчитель передає знання, формує вміння й мотиви учнів, регулює навчально-виховний процес. «Вчитель несе велику відповідальність за те, що він говорить і як він говорить» (Михнюк, 2012). Проблему педагогічного мовлення можна розглядати у психолінгвістичному аспекті, що передбачає аналіз мовленнєвої та немовленнєвої поведінки мовців, взаємодії мови й мислення, а також процесів породження, інтерпретації та сприймання мовлення в комунікації. У цьому контексті культура мовлення вчителя-словесника має ґрунтуватися на таких ознаках, як правильність, точність, різноманітність, чистота, доцільність і виразність. Правильність передбачає дотримання орфоепічних, лексичних, орфографічних і граматичних норм, тоді як точність і різноманітність забезпечують адекватний добір мовних засобів для чіткого й точного вираження думок. Водночас, як наголошує Н. Бабиш, культуру мовлення не можна зводити лише до правильності, адже важливим є вміння добирати

стилістично доречні та експресивно виправдані мовні засоби відповідно до конкретної ситуації спілкування (Бабич, 1990). Чистота, доцільність і виразність мовлення забезпечують його комунікативну ефективність і сприяють максимальному впливу на аудиторію, що особливо важливо для професійної діяльності педагога: «кожен викладач має досягти такого рівня майстерності мовлення, при якому його творчі здібності, техніка досягнення художньої та логічної довершеності під час проведення виступу перед аудиторією, рівень усної та писемної мови дозволяють йому досягти максимального впливу на слухачів» (Миргород, 2025, с. 71). Окрім того, мовлення вчителя моделює мислення учнів, впливає на їхню когніцію, емоційний стан, інтегрує знання, уміння й соціальний досвід у єдину комунікативну дію. При цьому важливою є здатність вчителя адаптувати мовлення відповідно до сприймання аудиторії – оцінювати рівень розуміння, коригувати побудову висловлювань і їхню інтонаційну організацію, що відображає інтерактивні процеси породження і сприймання мовлення в педагогічному дискурсі.

Другий аспект педагогічного мовлення – психоакустичний, який акцентує на голосовому звучанні, акустичних і тембрових характеристиках мовного голосу. Учитель повинен постійно розвивати можливості свого голосового апарату, удосконалювати дикцію, силу й виразність голосу, оскільки чітко та добре поставлене мовлення сприяє кращому сприйняттю навчального матеріалу. Важливу роль у педагогічній комунікації відіграє інтонація – темп, мелодика, павзи, наголоси й тембр, що допомагають передати зміст висловлювання й утримувати увагу аудиторії. Формування цих умінь потребує постійної роботи над мовленням, адже досконале володіння мовою дає змогу вчителю ефективно реалізовувати інформативні, експресивні та міжособистісні функції навчання.

Ефективність педагогічної взаємодії значною мірою залежить від того, наскільки вчитель володіє мовленнєвими засобами впливу та здатний керувати комунікативним процесом в освітньому середовищі, що зумовлює необхідність осмислення риторичного аспекту педагогічного мовлення. Саме рито-

рична майстерність забезпечує переконливість, доцільність і педагогічну ефективність учительського слова. «Риторично-педагогічна діяльність вчителя базується на вмінні ефективно навчати основним мовним поняттям (доцільно й переконливо розповідати, пояснювати), на вмінні майстерно ставити запитання до учнів і викликати їх на діалог, на вмінні цікаво й захопливо почати й закінчити урок, щоб залишився хороший спогад, який спонукає учнів до роздумів» (Шевцова, Валенкевич, 2025, с. 158–159).

У Професійному стандарті вчителя (Професійний стандарт за професіями, 2020) риторична компетентність є обов'язковим складником мовнокомунікативної компетентності педагога. В умовах війни розуміння педагогічної риторики як духовної зброї українського народу, передумови формування стійкості духу, патріотичного виховання, запоруки державної безпеки й незалежності особливо загострілося (Грона, Семенов, 2023, с. 75).

Погоджуємося із думкою О. Горошкіної та С. Карамана, що «почасти трапляються ситуації, коли вчитель ґрунтовно знає предмет, любить його, але не може сформувати в дітей інтересу до вивчення предмета через несформованість умінь утримувати увагу здобувачів освіти, організувати ефективний діалог, зробити кожен урок відкриттям» (Горошкіна, Караман, 2023). Риторична компетентність учителя – вищий рівень комунікативної компетентності; інтегративна властивість особистості, що охоплює знання, уміння, наміри, потреби, ціннісні орієнтації, здатності реалізувати набутий риторичний потенціал у педагогічній сфері й соціально-культурному житті з урахуванням націєтвірної, громадянської цінності професії вчителя (Грона, Семенов, 2023, 77).

Важливим і водночас визначальним аспектом педагогічного мовлення є його роль у профілактиці та конструктивному подоланні педагогічних конфліктів. У лінгвопрагматичному аспекті педагогічний конфлікт постає як тип комунікативної ситуації, для якого характерне порушення кооперативного принципу спілкування, трансформація ілокутивних намірів і зміна рольових позицій комунікантів. Психолого-педагогічна природа конфлікту виявляється через: асиметрію статусно-рольо-

вих зв'язків, емоційну напруженість взаємодії, різні когнітивні моделі ситуації.

Взаємодія вчителя з учнями в освітньому процесі нерідко супроводжена комунікативними труднощами, непорозуміннями та суперечностями в цілях, очікуваннях, цінностях чи способах спілкування. Такі ситуації можуть виникати тоді, коли не враховано психологічних особливостей учасників комунікації або обрано неефективні комунікативні стратегії й мовленнєві тактики. Дослідники підкреслюють, що педагогічні конфлікти найчастіше зумовлені труднощами педагогічної комунікації та особливостями стилю взаємодії вчителя з учнями, а їх конструктивне розв'язання значною мірою залежить від рівня комунікативної культури педагога (Білоконенко, 2019). Водночас професійне мовлення вчителя виконує не лише регулятивну, а й превентивну функцію. Завдяки добору коректних мовленнєвих стратегій, дотриманню етичних норм спілкування та врахуванню психологічних особливостей учнів педагог здатний попереджувати конфліктні ситуації. Така профілактика конфліктів ґрунтується на створенні атмосфери довіри, партнерської взаємодії та відкритого діалогу в освітньому середовищі. У цьому аспекті мовлення вчителя є важливим ключовим інструментом регуляції конфліктної взаємодії, оскільки саме через мовні засоби можна реалізовувати комунікативний вплив, спрямований на гармонізацію міжособистісних взаємин в освітньому дискурсі. Педагог повинен вміти адекватно добирати мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації, враховувати психологічний стан адресата та використовувати різні мовленнєві стратегії, спрямовані на зниження конфліктності спілкування, зокрема стратегію пояснення й аргументації, стратегію підтримки й заохочення, стратегію коректного зауваження, а також стратегію конструктивного діалогу. Використання таких мовленнєвих стратегій дає змогу не лише знизити рівень конфліктності спілкування, а й сприяє конструктивному розв'язанню педагогічних конфліктів. У цьому контексті професійне мовлення вчителя постає інструментом гармонізації взаємодії та відновлення ефективної комунікації між учасниками освітнього процесу.

Тож комунікативно-риторичний потенціал професійного мовлення вчителя-філолога є важливим чинником ефективної педагогічної взаємодії, оскільки забезпечує конструктивну організацію освітнього дискурсу та сприяє попередженню й подоланню педагогічних конфліктів.

Висновки. Отже, педагогічне мовлення вчителя-філолога – багатовимірний феномен професійної комунікації, який поєднує психолінгвістичний, психоакустичний і лінгвопрагматичний аспекти. У психолінгвістичному вимірі воно відображає процеси породження, інтерпретації та сприймання мовлення, взаємодію мислення і мови та впливає на когнітивний і емоційний простір освітньої взаємодії. Психоакустичний аспект педагогічного мовлення пов'язаний із голосовою організацією висловлювання – інтонацією, темпом, тембром, паузами та силою голосу, що забезпечують ефективність сприйняття навчальної інформації й підтримання уваги здобувачів освіти.

Лінгвопрагматичний та риторичний аналіз педагогічного мовлення засвідчує, що риторична компетентність учителя є важливим складником його професійної майстерності, що дає змогу педагогові будувати логічно структуровані, переконливі й комунікативно доцільні висловлення, організовувати діалог із учнями, використовувати аргументацію, запитання та різні мовні й інтонаційні засоби впливу. Саме ці механізми забезпечують ефективність навчального дискурсу, сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів і створюють умови для конструктивної педагогічної взаємодії.

Важливим аспектом професійного мовлення вчителя-філолога є його потенціал у профілактиці та конструктивному подоланні педагогічних конфліктів. Використання мовленнєвих стратегій пояснення, аргументації, підтримки, заохочення та конструктивного діалогу сприяє гармонізації міжособистісних взаємин між учителем і учнями та формуванню сприятливого психологічного клімату в освітньому середовищі. Отже, комунікативно-риторичний потенціал педагогічного мовлення є важливим чинником ефективної організації освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом мов-

леннєвих стратегій педагогічної взаємодії а також із розробленням методик формування риторичної компетентності майбутніх учителів-філологів у системі професійно-педагогічної риторичної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

- Бабич Н.** Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. 232 с.
- Бацевич Ф.** Основи комунікативної лінгвістики. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 376 с.
- Білоконенко Л.** Українськомовний міжособистісний конфлікт (стилістика, моделі комунікації, запобігання) : монографія. 2-е вид., перероб. і доп.; Кривий Ріг, 2019. 185 с.
- Волкова Н.** Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 257 с.
- Габовда А., Луца М.** Культура мовлення як складних професійної майстерності педагога. *Педагогічні науки*. 2016. Вип. LXX. Т. 1. С. 55–58.
- Голуб Н.** Викладання риторичної майбутнім учителям-словесникам. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету*. 2006. Вип. 7. С. 97–103.
- Горошкіна О., Караман С.** Формування риторичної компетентності майбутніх учителів на міждисциплінарних засадах. *Наукові інновації та передові технології. Серія: Педагогіка*. 2023. Вип. 4(18). С. 357–370.
- Грона Н., Семенов О.** Формування риторичної компетентності майбутніх учителів-словесників в умовах війни : міжрегіональний проєкт. *Академічні студії. Серія : Педагогіка*. 2023. Вип. 2. С. 74–86.
- Дружененко Р.** Професійне мовлення сучасного вчителя-філолога : аналіз нормативності та шляхи формування. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія : Педагогіка. Психологія*. 2025. Вип. 7. С. 63–67.
- Калюжна Т.** Культура педагогічного мовлення : методичні рекомендації. Київ, 2011. 51 с.
- Мацько Л., Мацько О.** Риторика : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2006. 311 с.
- Миргород В.** Культура мовлення викладача як складова його педагогічної майстерності. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2025. Вип. 104. С. 68–72.
- Михнюк М.** Педагогічне мовлення як важлива складова професійної культури викладача спеціальних дисциплін. 2012. С. 69–73. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/165932/1/2012_2_05%281%29.pdf
- Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, ДСТУ 2736.** Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». Київ : Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, 2020. URL: https://rada.info/upload/users_files/41868892/77dd4226add8e617afd9889da11634d8.pdf.
- Окунович Т.** Формування образності мовлення студентів-філологів у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник Донбасу*. 2012. Вип. 2. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/index.htm>.
- Симоненко Т.** Формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2007. 40 с.
- Соссюр де Ф.** Курс загальної лінгвістики. Київ : Основи, 1998. 166 с.
- Шевцова Л., Валенкевич О.** Особливості формування риторичної компетентності у майбутніх учителів-філологів. *Педагогічна інноватика : сучасність та перспективи*. 2025. Вип. 10. С. 156–160.

REFERENCES

- Babych, N.** (1990). *Osnovy kultury movlennia [Basics of Language Culture]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].
- Batsevyeh, F.** (2009). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Fundamentals of Communicative Linguistics]*. Kyiv: VTs «Akademii» [in Ukrainian].
- Bilokonenko, L.** (2019). *Ukrainskomovnyi mizhosobystisnyi konflikt (stylistyka, modeli komunikatsii, zapobihannia) [Ukrainian-language interpersonal conflict (stylistics, communication models, prevention)]*. Kryvyi Rih [in Ukrainian].
- Volkova, N.** (2006). *Profesiino-pedahohichna komunikatsiia [Professional and pedagogical communication]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Habovda, A., Lutsa, M.** (2016). *Kultura movlennia yak skladnykh profesiinoi maisternosti pedahoha [Speech culture as a complex of professional skills of a teacher]*. *Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences* (Issue LXX), (Vol. 1), (pp. 55–58) [in Ukrainian].

- Holub, N.** (2006). Vykladannia rytoryky maibutnim uchyteliyam-slovesnykam. [Teaching rhetoric to future teachers of literature]. *Visnyk Hlukhivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Bulletin of Hlukhiv National Pedagogical University* (Issue 7), (pp. 97–103) [in Ukrainian].
- Horoshkina O., Karaman S.** (2023). Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv na mizhdystsyplinarnykh zasadakh [Formation of rhetorical competence of future teachers on an interdisciplinary basis]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii. Seriiia «Pedahohika» – Scientific innovations and advanced technologies. Series «Pedagogy»* (Issue 4 (18)), (pp. 357–370) [in Ukrainian].
- Hrona, N., Semenoh, O.** (2023). Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv-slovesnykiv v umovakh viiny: mizhrehionalnyi proiekt [Formation of rhetorical competence of future teachers in the conditions of war: interregional project]. *Akademichni studii. Seriiia: Pedahohika – Academic Studies. Series: Pedagogy* (Issue 2), (pp. 74–86) [in Ukrainian].
- Druzhnenko, R.** (2025). Profesiine movlennia suchasnoho vchytelia-filoloha: analiz normatyvnosti ta shliakhy formuvannia [Professional speech of a modern philologist teacher: analysis of normativity and ways of formation]. *Naukovyi visnyk Vinnytskoi akademii bezperervnoi osvity. Seriiia: Pedahohika. Psykholohiia – Scientific Bulletin of the Vinnytsia Academy of Continuing Education. Series: Pedagogy. Psychology* (Issue 7), (pp. 63–67) [in Ukrainian].
- Kaliuzhna, T.** (2011). *Kultura pedahohichnoho movlennia : metodychni rekomendatsii* [Culture of pedagogical speech. Methodological recommendations]. Kyiv [in Ukrainian].
- Matsko, L., Matsko, O.** (2006). *Rytoryka : navch. posib* [Rhetoric: a teaching aid]. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
- Myrhorod, V.** (2025). Kultura movlennia vykladacha yak skladova yoho pedahohichnoi maisternosti [The speech culture of a lecturer as a component of their pedagogical mastery]. *Naukovyi chasopys UDU imeni Mykhaila Drahomanova. Seriiia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy – Scientific journal of the Mykhailo Dragomanov UDU. Series 5. Pedagogical sciences: realities and prospects* (pp. 68–72) [in Ukrainian].
- Mykhniuk, M.** (2012). *Pedahohichne movlennia yak vazhlyva skladova profesiinoi kultury vykladacha spetsialnykh dystsyplin* [Pedagogical Speech as an Important Component of a Teacher's Professional Culture in Specialized Disciplines]. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/165932/1/2012_2_05%281%29.pdf [in Ukrainian].
- Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy, DSTU 2736.** (2020). Profesiinyi standart za profesiiamy «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoio osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)» [Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine, DSTU 2736. Professional standard for the professions «Primary school teacher of a general secondary education institution», «Teacher of a general secondary education institution», «Primary education teacher (with a junior specialist diploma)»]. Kyiv: Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy. Retrieved from https://rada.info/upload/users_files/41868892/77dd4226add8e617afd9889da11634d8.pdf [in Ukrainian].
- Okunevych, T.** (2012). Formuvannia obraznosti movlennia studentiv-filolohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of speech imagery of philology students in the process of professional training]. *Naukovyi visnyk Donbasu – Scientific Bulletin of Donbass* (Issue 2). Retrieved from <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/index.htm> [in Ukrainian].
- Symonenko, T.** (2007). *Formuvannia profesiinoi movnokomunikatyvnoi kompetentsii studentiv filolohichnykh fakultetiv* [Formation of professional linguistic and communicative competence of students of philological faculties]. (Doctoral dissertation abstract). Kyiv [in Ukrainian].
- Sossiur de F.** (1998). *Kurs zahalnoi linhvistyky* [General Linguistics Course]. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
- Shevtsova, L., Valenkevych, O.** (2025). Osoblyvosti formuvannia rytorychnoi kompetentnosti u maibutnikh uchyteliv-filolohiv. [Features of the formation of rhetorical competence in future teachers of philology]. *Pedahohichna innovatyka: suchasnist ta perspektyvy – Pedagogical innovation: modernity and prospects* (Issue 10), (pp. 156–160) [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 12.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026